

ЄС посилює свою роль посередника між Вірменією та Азербайджаном

Місія ЄС прибула на вірмено-азербайджанський кордон. Для успішної роботи Євросоюз має дати їй фінансування і максимальну свободу дій.

Цього місяця вперше до Вірменії прибули неозброєні цивільні спостерігачі з інноваційної місії Європейського союзу – стежити за загостренням напруженості у відносинах країни з Азербайджаном. Вони патрулюватимуть кордон, щоб Брюссель негайно дізнався про будь-які спалахи насильства, що дасть ЄС більше шансів втрутитися достатньо швидко і зберегти мир. Цій місії доведеться діяти максимально обережно, до того ж у районі, де також розміщуються російські війська та прикордонники, і для успішної роботи ЄС має профінансувати місію і дати їй максимальну свободу дій.

Високі ризики

Теоретично це розгортання має значно скоротити час, необхідний Євросоюзу або окремим членам ЄС для реакції, якщо на вірмено-азербайджанському кордоні спалахнуть нові бойові дії. Остання війна між сусідами спалахнула 2020 року через Нагірний Карабах, населений вірменами регіон, який проголосив незалежність від Азербайджану, і відтоді на їхньому протязному державному кордоні було кілька дедалі кривавіших зіткнень. Єреван втратив позиції 2020 року, а поповнити запаси зброї не зміг, оскільки Росія, яка раніше була традиційним постачальником зброї та партнером з безпеки для Вірменії, збирала зброю для власної війни в Україні. Баку ж стає сильнішим і впевненішим у військовому плані, завдяки доходам від нафти і газу та підтримці свого стратегічного союзника – Туреччини.

Це перша повноцінна і довгострокова цивільна присутність ЄС у країні, що перебуває в

Ризик нових бойових дій є реальним. Під час останньої ескалації у вересні минулого року азербайджанські солдати зайняли важливі гірські позиції в глибині Вірменії. Одна з прифронтових ліній на півдні Вірменії зараз становить особливу загрозу. Якщо виникне

офіційному безпековому союзу з Росією

новий спалах, війська там можуть просунутися вперед і розділити Вірменію на дві частини із серйозними гуманітарними наслідками для більш ніж 200 тис. осіб, які живуть у південних прикордонних районах і можуть опинитися в ізоляції.

Азербайджанські солдати також можуть отримати контроль над єдиною проїжджою дорогою до Нагірного Карабаху, так званим Лачинським коридором, який підтримувані Баку активісти вже понад два місяці блокують. Гуманітарні наслідки є катастрофічними, оскільки місцеві жителі через це втратили доступ до продовольства і медикаментів. Баку міг би спробувати захопити більше території, щоб чинити на лідерів Вірменії величезний тиск і змусити їх піти на поступки в мирних переговорах, які потроху продовжуються, незважаючи на ворожу атмосферу. Але навряд чи це сприятиме стабільному і довгостроковому врегулюванню ситуації в регіоні.

Росія по сусідству

Рішення Вірменії запросити спостерігачів з ЄС показує, що вона більше не вважає, що може покладатися виключно на свого багаторічного стратегічного союзника Росію. Відтоді як рік тому Росія вторглася в Україну, Азербайджан відчув, що Москва відволікалася, і здійснив три великі напади, щоразу зміцнюючи свої позиції у військовому відношенні. Ані російські миротворці, які перебували в Нагірному Карабасі, ані російські солдати й охорона вздовж кордонів Вірменії в інших місцях не зробили нічого, щоб зупинити це просування. Саме тому Вірменія відхилила осінню пропозицію військового альянсу з Росією на чолі – Організації Договору про колективну безпеку – про розміщення додаткових військ на кордоні з Азербайджаном, запросивши замість цього європейську місію.

*Направляючи своїх
спостерігачів, ЄС
посилує посередницьку
роль, яку він почав
виконувати лише рік*

Направляючи своїх спостерігачів, ЄС посилює посередницьку роль, яку він почав виконувати лише рік тому, між Вірменією та Азербайджаном щодо проблеми Нагірного Карабаху. Обидві країни є частиною «Східного партнерства» ЄС з 2009 року, але

*тому, між Вірменією та
Азербайджаном щодо
проблеми Нагірного
Карабаху*

донедавна Москва була головною зовнішньою стороною в цьому регіоні. У неї були тісні зв'язки з обома кавказькими країнами, і саме Росія виступала за Мінську групу Організації з безпеки і співробітництва в Європі, співголовою якої вона була разом з Францією та США з середини 1990-х років. Росія більше не може самостійно визначати порядок денний, але їй доведеться зважати на роль Брюсселя у своїх дипломатичних відносинах із Баку та Єреваном.

Довгий список справ

Для цієї дворічної місії Брюсселю ще належить опрацювати численні оперативні деталі – це перша повноцінна і довгострокова цивільна присутність ЄС у країні, що перебуває в офіційному союзі безпеки з Росією. Держави – члени ЄС мають оголосити, скільки осіб відправить кожна з них, і чи буде загальна чисельність близько 100 спостерігачів, як зараз обговорюється. На кін поставлено дуже багато, і місія може зазнати невдачі, якщо вона отримає недостатнє фінансування або не буде укомплектована персоналом, або ж буде обмежена занадто вузьким мандатом.

Вона також має спробувати поліпшити співпрацю з Азербайджаном. Вірменія пропонує спостерігачам необмежений доступ, але щоб точно повідомляти про інциденти у сфері безпеки, потрібно те ж саме від Азербайджану. Баку, як і раніше, не впевнений у необхідності місії та волів би не дозволяти спостерігачам з ЄС заходити на свою територію. Якщо Азербайджан не змінить думки, ЄС доведеться знайти інші способи забезпечити безпеку своїх спостерігачів поблизу небезпечних зон, де часто відбуваються перестрілки.

Спостерігачі мають звернути увагу на іншу важливу сторону в регіоні – Росію, яка має військових і прикордонників уздовж кордону Вірменії з Азербайджаном. Війна в Україні ускладнює ситуацію, але для ЄС тим паче важливо знайти спосіб співпрацювати з ними. Взаємні контакти на місцях могли б забезпечити обмін корисною інформацією, щоб уникнути напруженості та непорозумінь. Формально російські сили підпорядковуються вірменським структурам, що має сприяти співпраці зі спостерігачами ЄС хоча б на технічному рівні.

ЄС має надати своїй місії інструменти для полегшення діалогу між

вірменськими та азербайджанськими військовими і прикордонниками, розміщеними вздовж кордону, якщо це може допомогти запобігти насильству або знизити його рівень. Така тактика була успішно випробувана в інших місцях, під час цивільної місії ЄС у Грузії. Це допомогло Тбілісі, регіонам Південної Осетії та Абхазії, а також російським співробітникам служби безпеки, які базуються в цих регіонах, спілкуватися один з одним. Місія допомогла організувати гарячу лінію, що зв'язує відповідальних за безпеку на лініях розмежування в зонах конфлікту, і особисті зустрічі між ними. Аналогічні зусилля могли б бути корисними на вірмено-азербайджанському кордоні.

Потрібна повна віддача

Поки Росія зосередилася на Україні, ЄС узяв на себе роль посередника між Вірменією та Азербайджаном. Але ці дипломатичні зусилля ні до чого не приведуть, якщо дві країни продовжать дедалі смертоносніші збройні зіткнення. Направивши місію до Вірменії, Брюссель продемонстрував, що у нього є політична воля, щоб узяти на себе нову і вирішальну роль в уникненні ескалації конфлікту. Але тепер він повинен надати спостерігачам гнучкий мандат, дипломатичну підтримку і ресурси, які їм будуть потрібні для досягнення успіху.

Олеся Вартанян

Тбілісі

Олеся Вартанян (Olesya Vartanyan) – аналітикиня з конфліктів на Південному Кавказі, що спеціалізується на питаннях безпеки, зовнішньої політики та переговорних процесах..

